

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2003. gada 4. decembrī

Lietā Nr. 2003-14-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Andrejs Lepse, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Juris Jelāgins un Ilze Skultāne

pēc Valsts Cilvēktiesību biroja pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 8. punktu un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2003. gada 11. novembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Prokuroru izdienas pensiju likuma 2. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 1990. gada 26. septembrī tika pieņemts likums „Par prokurora uzraudzību Latvijā” (turpmāk – Uzraudzības likums), kas nostiprināja no PSRS prokuratūras neatkarīgas Latvijas Republikas prokuratūras izveidošanu un noteica tās darbības pamatprincipus. Šā likuma 44. pantā tika noteikts, ka „kārtību, kādā prokuratūras iestāžu darbiniekus un viņu ģimenes locekļus (apģādnieka zaudēšanas gadījumā) nodrošina ar pensiju, un pensijas apmērus nosaka Latvijas Republikas likumdošana”.

1994. gada 19. maijā tika pieņemts un 1994. gadā 1. jūlijā spēkā stājās jauns Prokuratūras likums, kurā tika noteiktas prokuratūras funkcijas un

prokuroru sociālās garantijas, tostarp valsts pienākums nodrošināt prokurorus ar izdienas pensiju. Šāds pienākums ietverts likuma 55. pantā, proti, šā panta pirmajā daļā noteikts, ka „prokurorus apdrošina no valsts līdzekļiem, un viņiem piešķir izdienas pensiju saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pensijām”. Savukārt panta otrajā daļā paredzēts noteikums, ka izdienas pensiju piešķir tikai tām personām, kuras prokuroru un tiesnešu vai izmeklētāju amatos kopumā nostrādājušas ne mazāk kā 20 gadus.

2. 1999. gada 13. maijā Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma Prokuroru izdienas pensiju likumu (turpmāk – Izdienas likums), reglamentējot kārtību, kādā izdienas pensija tiek piešķirta, aprēķināta un izmaksāta.

2.1. Šā likuma 2. pantā ietverti vairāki kritēriji, atbilstoši kuriem prokuroram tiek piešķirta izdienas pensija. Tās piešķiršanai nepieciešams, lai prokurors būtu sasniedzis 50 gadu vecumu un viņa izdienas stāžs būtu vismaz 20 gadi, no kuriem pēdējie desmit gadi nostrādāti prokurora amatā. Tāpat tiesības uz izdienas pensiju ir prokuroram, kurš neatkarīgi no vecuma atbilstoši Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas slēdzienam atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ un kura izdienas stāžs nav mazāks par 20 gadiem. Tiesības uz izdienas pensiju likumā noteiktos gadījumos ir arī prokuroram, kurš Iekšlietu ministrijas Izmeklēšanas departamenta 1995. gada reorganizācijas rezultātā saskaņā ar Prokuratūras likuma pārejas noteikumu 2. punktu pārgājis strādāt uz prokuratūru. Savukārt ģenerālprokuroram ir tiesības uz izdienas pensiju neatkarīgi no vecuma, ja viņa izdienas stāžs ir vismaz 20 gadi, no kuriem ne mazāk kā pēdējie trīs gadi nostrādāti ģenerālprokurora amatā.

Saskaņā ar Izdienas likuma 3. pantu izdienas stāžā, kas dod tiesības uz izdienas pensiju, ieskaita prokurora, tiesneša amatā nostrādāto vai Iekšlietu ministrijas iestādēs izmeklētāja, izmeklēšanas struktūrvienības priekšnieka, priekšnieka vietnieka amatā nodienēto laiku, kā arī to laiku, kas nostrādāts

prokuratūras atestēto darbinieku amatos, kādi bija noteikti prokuratūras iestādēs līdz 1994. gada 1. oktobrim. Turpretī izdienas stāžā neieskaita laiku, ko persona nostrādājusi prokuratūras atestēto darbinieku amatos Latvijas PSR prokuratūrā pēc 1990. gada 26. oktobra.

2.2. Izdienas likuma 2. pantā paredzēti ierobežojumi izdienas pensijas piešķiršanai, bet 9. pantā – izmaksai.

Uz izdienas pensiju nav tiesību prokuroram, kurš saņem citas valsts pensiju, kā arī tādām prokuroram, kurš atlaists no amata, pamatojoties uz Prokuratūras likuma 40. panta pirmo daļu vai otrās daļas 1., 2. vai 4. punktu. Savukārt Izdienas likuma 2. panta sestajā daļā ietverta **apstrīdētā tiesību norma**: „Uz izdienas pensiju nav tiesību personai, kura sasniegusi likumā „Par valsts pensijām” vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu un atbrīvota no darba prokuratūrā līdz 1994. gada 1. jūlijam” (turpmāk – apstrīdētā tiesību norma).

Izdienas likuma 9. pants noteic, ka izdienas pensijas izmaksu pārtrauc, ja izdienas pensijas saņēmējs tiek iecelts tiesneša amatā vai no jauna prokurora amatā, kā arī tad, ja izdienas pensijas saņēmējs no jauna uzsāk dienestu tajās iestādēs, dienests kurās dod tiesības uz izdienas pensiju. Turklāt izdienas pensijas izmaksa tiek pārtraukta un tās apmērs grozīts, ja izdienas pensijas saņēmējam tiek piešķirta valsts vecuma pensija saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām”.

2.3. Saskaņā ar Izdienas likuma 5. pantu izdienas pensiju aprēķina no prokurora vidējās mēneša darba samaksas par pēdējiem pieciem gadiem pirms atbrīvošanas no prokurora amata, izņemot pārejas noteikumus paredzētos gadījumus. Darba samaksā ietilpst amatalga, piemaksa par amata pakāpi, prēmija un citas piemaksas, kuras paredzētas Prokuratūras likumā. Izdienas likuma 4. pantā noteikts, ka prokuroram, kurš sasniedzis 50 gadu vecumu, un ģenerālprokuroram neatkarīgi no vecuma izdienas pensiju piešķir 55 procentu apmērā no vidējās mēneša darba algas un par katru izdienas stāža gadu virs 20

gadiem to palielina par diviem procentiem no darba samaksas. Savukārt prokuroram, kurš neatkarīgi no vecuma atbilstoši Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas slēdzienam atbrīvots no amata veselības stāvokļa dēļ, izdienas pensiju piešķir 40 procentu apmērā no vidējās mēneša darba algas un par katru izdienas stāža gadu virs 20 gadiem to palielina par diviem procentiem no darba samaksas. Izdienas likums ierobežo izdienas pensijas maksimālo apmēru, proti, tas nedrīkst pārsniegt 80 procentus no darba samaksas. Izdienas pensijas minimālais apmērs nedrīkst būt mazāks par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

3. Pieteikuma iesniedzējs – Valsts Cilvēktiesību birojs – uzskata, ka apstrīdētā tiesību norma esot pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantu, kurš noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”.

Apstrīdētā tiesību norma paredzot atšķirīgu attieksmi pret divām prokuroru grupām, kuras atrodies vienādos apstākļos. Abas grupas veidojot personas, kuras bijušas prokurori un kuras nostrādājušas zināmu laiku nostrādājušas likumā noteiktajos amatos. Taču tām personām, kuras sasniegušas likumā „Par valsts pensijām” (turpmāk – Pensiju likums) vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu un atbrīvotas no darba prokuratūrā līdz 1994. gada 1. jūlijam, neesot tiesību uz izdienas pensiju. Savukārt personām, kuras tāpat sasniegušas Pensiju likumā noteikto vecumu vecuma pensijas piešķiršanai līdz 1994. gada 1. jūlijam, bet atbrīvotas no darba prokuratūrā pēc 1994. gada 1. jūlija, esot tiesības uz izdienas pensiju. Valsts Cilvēktiesību birojs uzskata, ka šādai atšķirīgai attieksmei neesot objektīva un saprātīga pamata, jo gan vienā, gan otrā gadījumā izdienas stāžu veidojot galvenokārt Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (turpmāk – LPSR) prokuratūrā nostrādātais laiks. 1994. gada 1. jūlijs nevarot būt par pamatu atšķirīgai attieksmei. Pie tam esot jānošķir vienreizējie un regulārie maksājumi. Izdienas pensija esot regulārs maksājums, kuru persona sāk saņemt no noteikta vecuma,

ja tā atbilst citām likumā ietvertajām prasībām, un kuru šī persona turpina saņemt līdz mūža beigām, ja neiestājas apstākļi, kas tai liegtu saņemt šādu pensiju.

Papildu paskaidrojumos pieteikuma iesniedzējs atkārtoti norāda, ka līdz 1994. gada 1. jūlijam no darba atbrīvotajiem prokuroriem vajagot būt tiesībām uz izdienas pensiju. Tas, ka šie prokurori nav paredzējuši, ka nākotnē tiks noteiktas tiesības uz izdienas pensiju, nevarot būt par pamatu šo tiesību liegšanai. Vienlaikus pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā tiesību norma neesot diskriminējoša attiecībā uz prokuroriem, kuriem izdienas pensiju piešķirta saskaņā ar Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk – PSRS) normatīvajiem aktiem, ja pārejā no viena pensijas veida uz citu ticis ievērots tiesiskās palāvības princips. Šos jautājumus apstrīdētā tiesību norma neregulējot.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto tiesību normu, – **Saeima** – nepiekrīt pieteikuma iesniedzēja viedoklim un norāda, ka apstrīdētā tiesību norma atbilstot Satversmes 91. pantam. Saeima uzskata, ka pieteikuma iesniedzēja izraudzītais prokuroru iedalījums divās grupās esot pārāk vienkāršots un radot neprecīzu priekšstatu. Objektīva priekšstata labad nepieciešams ņemt vērā vēsturisko situāciju. Tāpēc prokurori esot iedalāmi četrās grupās – atkarībā no tā, no kuras iestādes persona atbrīvota un no atbrīvošanas laika.

Pirmajā grupā ietilpstošās personas strādājušas LPSR prokuratūrā un līdz 1990. gada 26. septembrim savas tiesības uz izdienas pensiju izmantojušas saskaņā ar tajā laikā spēkā bijušajiem Padomju Savienības normatīvajiem aktiem. Tā kā šie prokurori nekad neesot bijuši Latvijas Republikas prokurori, uz viņiem nevarot attiecināt noteikumus par Latvijas Republikas prokuratūras prokuroru izdienas pensijām. Turklāt šīs personas saskaņā ar Latvijas Republikas Augstākās padomes (turpmāk – Augstākā padome) 1990. gada 29. novembra lēmuma „Par likuma „Par valsts pensijām” spēkā stāšanās kārtību” 6. punktu varējušas pāriet uz valsts pensiju vai turpināt saņemt

izdienas pensiju, līdz Latvijas Republikas Ministru padome (turpmāk – Ministru padome) apstiprina nolikumu „Par izdienas pensijām”.

Otrajā grupā ietilpstošās personas pēc 1990. gada 26. oktobra turpinājušas strādāt LPSR prokuratūrā, kuras darbība saskaņā ar Augstākās padomes Prezidija 1991. gada 6. jūnija lēmumu „Par LPSR prokuratūru” tika atzīta par nelikumīgu. Tādēļ šīm personām saskaņā ar Izdienas likumu neesot tiesību pretendēt uz tajā paredzēto izdienas pensiju.

Trešajā grupā ietilpstot personas, kuras pēc 1990. gada 26. oktobra uzsākušas darbu vai pārceltas darbā Latvijas Republikas prokuratūrā un līdz 1994. gada 1. jūlijam atstājušas prokuroru amatus, jo sasniedza Pensiju likumā vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu. Tā kā šīm personām – Latvijas Republikas prokuratūras veidotājiem – neviens normatīvais akts neesot paredzējis tiesības saņemt izdienas pensiju, tās esot apzinājušās, ka šādu pensiju nesaņems.

Ceturtajā grupā esot tās personas, uz kurām attiecas Izdienas likums, jo tās no darba prokuratūrā atbrīvotas pēc 1994. gada 1. jūlija. Šo personu tiesības uz izdienas pensiju nosakot gan Prokuratūras likums, gan Izdienas likums. Šīm personām tiesības uz izdienas pensiju bijušas paredzētās Prokuratūras likumā jau no 1994. gada 1. jūlija, bet pirms īpaša likuma pieņemšanas izdienas pensija neesot piešķirta. Tamdēļ likumdevējs izdienas pensiju regulējumu esot saistījis tieši ar šo datumu un ierobežojis to personu loku, kuras var pretendēt uz izdienas pensijām. Saeima norāda, ka līdz prokuratūras reformai ne visas prokuratūras institūciju amatpersonas veikušas tādu darba pienākumus, kādus paredzot šobrīd spēkā esošais likums.

Saeima uzskata, ka apstrīdētās tiesību normas **legitīmais mērķis** esot „paredzēt tiem prokuroriem tiesības uz izdienas pensiju, kuri ir veikuši savus darba pienākumus paaugstinātas slodzes apstākļos un pēc noteikta vecuma sasniegšanas atsevišķos gadījumos dažādu faktoru ietekmē, piemēram, veselības stāvokļa dēļ, nevar turpināt tos veikt nepieciešamajā kvalitātē, un līdz ar to šiem prokuroriem ir nepieciešama speciālā aizsardzība”. Turklāt apstrīdētajā tiesību normā ietvertie līdzekļi – noteikt laiku un līdz ar to

prokuroru loku, kuriem ir tiesības pretendēt uz izdienas pensijām, – esot **proporcionali** ar nosprausto mērķi – nodrošināt Latvijas Republikas prokuroru speciālo sociālo aizsardzību. Izveidojot un attīstot Latvijas Republikas prokuratūras darbību, likumdevējam esot tiesības paredzēt, „kādas garantijas būs tās darbiniekiem, bet nav pienākums attiecināt šīs speciālās sociālās garantijas uz prokuroriem, kuri atbrīvojās no darba citās institūcijās”.

5. Latvijas Policijas akadēmijas rektore profesore **Ā. Meikališa**, atbildot uz Satversmes tiesas jautājumiem, pievienojas Saeimas argumentiem, proti, apstrīdētā tiesību norma atbilstot Satversmes 91. pantam. Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centra direktors **T. Jundzis**, kurš arī bija aicināts izteikt viedokli par apstrīdētās tiesību normas atbilstību Satversmes 91. pantam, nesaskata apstrīdētās tiesību normas pretrunu ar Satversmes 91. pantu.

6. **Generālprokuratūra** savā vēstulē uzsver, ka Valsts Cilvēktiesību biroja pieteikumā par lietas ierosināšanu paustais viedoklis neesot pieņemams vairāku iemeslu dēļ. Apstrīdētā tiesību norma neesot pretrunā ar Satversmes 91. pantu. Lai gan valstī notikušo politisko, sociālekonomisko un tiesisko transformāciju rezultātā netieši esot radīta atšķirīga attieksme pret dažādām pensionāru grupām, tomēr tā neesot diskriminējoša. Apstrīdētā tiesību norma, kas pieļaujot atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas tuvos un pēc noteiktiem profesionāliem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, Izdienas likumā esot iekļauta apzināti. Tas bijis saistīts ar neatkarīgās Latvijas Republikas prokuratūras izveidošanu, tās darbību regulējošo tiesību aktu pieņemšanu un prokuratūras tālāku reformēšanu, kas attaisnojot atšķirīgo attieksmi pret personām, kuras LPSR prokuratūras un Latvijas Republikas prokuratūras iestādēs dažādos laikposmos pildījušas atšķirīgus uzdevumus un no tiem izrietošas funkcijas.

Saeima, pieņemot Izdienas likumu, esot ņēmusi vērā Prokuratūras likumā garantētās prokuroru tiesības uz izdienas pensiju un attiecinājusi uz

viņiem Izdienas likuma regulējumu nevis no Izdienas likuma spēkā stāšanās, bet gan no Prokuratūras likuma spēkā stāšanās brīža, proti, 1994. gada 1. jūlija. Ģenerālprokuratūra akcentē, ka prokurori, lai gan viņu tiesības uz izdienas pensiju bijušas paredzētas jau no 1994. gada 1. jūlija, tās nav varējušas īstenot no sevis neatkarīgu iemeslu dēļ. Tieši tāpēc Izdienas likumā esot ietverta apstrīdētā tiesību norma.

Bez tam Ģenerālprokuratūra sniedza šādu informāciju. 2003. gada 1. novembrī prokuroru izdienas pensiju saņem 69 personas, no kurām 53 personas saņem valsts vecuma pensiju un izdienas pensijas daļu. No šīm 53 personām 28 personas vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu sasniegušas laikā no 1994. gada 1. jūlija līdz šā gada 1. novembrim, bet 25 personas – līdz 1994. gada 1. jūlijam. Tātad šobrīd izdienas pensijas daļu saņem 25 personas, kuras vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu sasniedza līdz 1994. gada 1. jūlijam, bet atbrīvotas no darba prokuratūrā pēc šā datuma.

Secinājumu daļa

7. Normatīvie akti paredz dažāda veida pensijas – vecuma, invaliditātes, apgādnieka zaudējuma pensiju, kā arī izdienas pensiju. Katru no tām piešķir noteiktām personu grupām likumā paredzētos gadījumos un kārtībā, kā arī ar noteiktu mērķi.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka izdienas pensija būtu piešķirama arī tiem prokuroriem, kuri sasnieguši vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu un atbrīvoti no darba prokuratūrā pirms 1994. gada 1. jūlija un jau saņem vecuma pensiju.

Tā kā šajā lietā apstrīdēta izdienas pensiju piešķiršanas kārtība, visupirms jāaplūko šīs pensijas būtība un saistība ar citu veidu pensijām.

Vecuma pensiju piešķir, ja iestāties sociālā riska jeb apdrošināšanas gadījums – darbspēju zaudēšana, kura vecuma pensijas gadījumā tiek prezumēta ar brīdi, kad persona sasniedz likumā paredzētu vecumu. Vecuma

pensijas mērķis ir garantēt personai iztiku, kad tā vairs nav spējīga aktīvi iesaistīties darba tiesiskajās attiecībās un pati sevi nodrošināt.

Turpretī, konkrētā nozarē nodarbinātajiem paredzot **izdienas pensiju**, tiek pieņemts, ka darbaspēju zudums var iestāties agrāk. Ja attiecīgā nozarē strādājoša persona uzskata, ka tās darbaspējas ir zudušas jau pirms vecuma pensijas piešķiršanai noteiktā vecuma sasniegšanas, tā var uzteikt darbu un pieprasīt izdienas pensiju. Piemēram, Izdienas likums prokuroram piešķir tiesības pēc 50 gadu vecuma sasniegšanas atstāt darbu prokuratūrā un pieprasīt izdienas pensiju, ja viņa izdienas stāžs nav mazāks par 20 gadiem, no kuriem pēdējie 10 gadi nostrādāti prokurora amatā. Galvenais izdienas pensijas mērķis ir nodrošināt iztikas līdzekļus personām, kuru darbs saistīts ar ātrāku profesionālo iemaņu zudumu, kas var rasties pirms vecuma pensijas piešķiršanai noteiktā vecuma sasniegšanas. Bez tam, ņemot vērā paaugstināto izdienas pensijas apmēru, kas saistīts ar tās aprēķina formulu (*sk. šā sprieduma 2.3. punktu*), izdienas pensija ir papildu sociālā garantija personām, kuras valsts interesēs īpašos apstākļos pildījušas noteiktas funkcijas.

8. 1982. gada 16. novembrī PSRS Ministru padome pieņēma lēmumu Nr. 999 „Par prokuratūras orgānu darbinieku materiālā stāvokļa un pensiju nodrošinājuma uzlabošanu” (turpmāk – Lēmums par pensiju nodrošinājumu), kurā prokuratūras darbiniekiem paredzēja tiesības uz izdienas pensiju, kā arī šīs pensijas maksimālo apmēru un piešķiršanas kārtību. Saskaņā ar šo lēmumu tiesības uz izdienas pensiju bija vīriešiem no 60 gadiem, bet sievietēm no 55 gadiem, ja viņu izdienas stāžs prokuratūrā nav mazāks par 25 gadiem. Atsevišķas personu grupas varēja saņemt izdienas pensiju ar atvieglotiem nosacījumiem.

Tā kā ar Uzraudzības likuma pieņemšanu tika uzsākta no PSRS prokuratūras neatkarīgas prokuratūras izveidošana, tas skāra prokuratūras darbiniekus un it īpaši tiem PSRS normatīvajos aktos noteiktās garantijas. Saskaņā ar Augstākās padomes 1990. gada 26. septembra lēmuma „Par Latvijas Republikas likuma „Par prokurora uzraudzību Latvijā”

spēkā stāšanās kārtību” 2. punktu Latvijas Republikas ģenerālprokuroram tika uzdots mēneša laikā nokomplektēt Latvijas Republikas prokuratūras kadru, pirmām kārtām no toreizējiem PSRS prokuratūras darbiniekiem Latvijā, pārņemot šo darbinieku kadru lietas. Augstākā padome 1990. gada 2. oktobrī ar lēmumu „Par PSRS Prokuratūras darbinieku pārcelšanu darbā Latvijas Republikas Prokuratūrā” noteica, ka tie PSRS prokuratūras darbinieki, kuri līdz 1990. gada 26. oktobrim apliecinājuši savu vēlēšanos turpmāk strādāt Latvijas Republikas prokuratūrā, pieņemami darbā Latvijas Republikas prokuratūrā pārcelšanas kārtībā.

Tādējādi darbā jaunizveidotajā prokuratūrā tika pārcelti apmēram 90 procenti LPSR prokuratūras darbinieku, taču neviens tiesību akts viņiem neparedzēja izdienas pensijas. Pārējie prokurori tika atbrīvoti no darba vai arī pēc 1990. gada 26. oktobra strādāja LPSR prokuratūrā, un uz tiem attiecās PSRS prokuratūras darbiniekiem noteiktās garantijas.

Kā vēstulē Satversmes tiesai norādīja T. Jundzis, izstrādājot Uzraudzības likumu, Augstākās padomes deputāti esot atturējušies tajā ietvert priekšrocības un privilēģijas atsevišķām personu kategorijām. Tobrīd nešķitis pamatoti Latvijas Republikas prokuratūras darbiniekiem saglabāt padomju laika privilēģijas arī pensiju jautājumos. Viņaprāt, šis jautājums kā politiski jutīgs pat projekta līmenī netika paredzēts.

9. Augstākā padome 1990. gada 29. novembrī pieņēma Pensiju likumu, tā 34. pantā nosakot, ka izdienas pensiju piešķir pilsoņiem, kas strādā atsevišķās profesijās, darbošanās kurās pēc noteikta darba stāža uzkrāšanas ir saistīta ar profesionālo iemaņu zudumu vai sociālu bīstamību. Tika norādīts, ka šādu pensiju piešķir saskaņā ar speciālu nolikumu par izdienas pensijām, ko izstrādā Ministru padome sadarbībā ar arodbiedrībām un apstiprina Augstākā padome.

Vienlaikus Augstākās padomes 1990. gada 29. novembrī pieņemtā lēmuma „Par likuma „Par valsts pensijām” spēkā stāšanās kārtību” (turpmāk – Lēmums) 6. punktā bija paredzēts, kā prokuroriem, kuri saskaņā ar Lēmumu

par pensiju nodrošinājumu saņēma izdienas pensiju, piešķiramas valsts pensijas. Lēmumā bija noteikts, ka prokuratūras darbinieki, kuri līdz 1990. gada 31. decembrim saņēmuši izdienas pensiju, var pāriet uz valsts pensiju. Lēmuma 6. punkts noteica īpašu valsts pensijas aprēķināšanas kārtību, proti, tā aprēķināma no algas likmes, pēc kuras piešķirta prokuratūras darbinieka pensija. Tādējādi prokurori, kuri tiesības uz izdienas pensiju izmantoja saskaņā ar Lēmumu par pensiju nodrošinājumu, varēja izvēlēties valsts vecuma pensiju, kas tobrīd bija lielāka par izdienas pensiju.

Šīm personām saskaņā ar Pensiju likuma 55. pantu bija jāvērsas sociālās nodrošināšanas nodaļā ar attiecīgu iesniegumu, uz kura pamata tām izdienas pensijas vietā piešķīra vecuma pensiju. Turklāt visi izdienas pensiju saņemošie prokurori jau bija sasnieguši Pensiju likuma 8. pantā noteikto vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo vecumu. Kā norāda Valsts Sociālās Apdrošināšanas Aģentūra, piešķirtās vecuma pensijas apmērs varēja sniegties līdz 80 procentiem no izpeļņas, bet agrāk piešķirtās izdienas pensijas apmērs – līdz 75 procentiem. Līdz ar to pārejā no vienas pensijas uz otru tika ievērots tiesiskās paļāvības princips un garantēts zināms sociālais nodrošinājums vecuma gadījumā.

Vienlaikus Lēmuma 6. punkts noteica, ka prokurori, kuriem izdienas pensija bija piešķirta saskaņā ar Lēmumu par pensiju nodrošinājumu, varēja arī turpmāk, līdz nolikuma par izdienas pensijām apstiprināšanai, saņemt agrāk piešķirto izdienas pensiju un nepieprasīt vecuma pensiju. Taču Ministru padomes 1992. gada 26. martā apstiprinātajā nolikumā „Par izdienas pensijām” un tā turpmākajos grozījumos prokuroriem netika paredzētas tiesības uz izdienas pensiju.

Šis pārejas periods izbeidzās 1993. gada 1. novembrī, kad spēkā stājās likums „Par valsts pensiju pagaidu aprēķināšanas kārtību”. Tā 10. pants citastarp atzina par spēku zaudējušu Lēmuma 6. punktu.

Prokuroriem, kuriem izdienas pensija bija piešķirta saskaņā ar Lēmumu par pensiju nodrošinājumu, izdienas pensijas vietā tika piešķirta vecuma pensija.

10. Prokuroorus, kuri pensionējās laikposmā no 1990. gada 26. oktobra līdz 1994. gada 1. jūlijam, ar pensijām nodrošināja vispārējā kārtībā, jo neviens normatīvais akts viņiem neparedzēja izdienas pensiju. Turpretī Prokuratūras likums, kas stājās spēkā 1994. gada 1. jūlijā, prokurooriem paredzēja tiesības uz izdienas pensiju. Tā pārejas noteikumu 4. punkts noteica, ka prokuratūras darbinieki, kuri saskaņā ar šā likuma prasībām turpmāk nevar ieņemt prokurora amatu, ir atbrīvojami no darba prokuratūrā. Prokurooriem, kuri atbilda Prokuratūras likuma prasībām un izteica vēlēšanos strādāt prokuratūrā, likuma 55. pantā bija un joprojām ir garantētas tiesības uz izdienas pensiju, ja tie atbilst likumā noteiktajiem kritērijiem. Tomēr vienlaikus šajā pantā tika norādīts, ka izdienas pensiju piešķir saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pensijām. Lai gan šādiem aktiem vajadzēja būt pieņemtiem jau 1994. gada 1. jūlijā, likumdevēja vilcināšanās dēļ Izdienas likums tika pieņemts tikai 1999. gada 13. maijā un stājās spēkā 2000. gada 1. janvārī. Lai gan šo likumu pieņemšanas un spēkā stāšanās laiks nesakrīt, prokurooru tiesības uz izdienas pensiju radās ar 1994. gada 1. jūliju – Prokuratūras likuma spēkā stāšanās dienu. Izdienas likums tikai nodrošina Prokuratūras likuma izpildi, nevis ierobežo to prokurooru tiesības uz izdienas pensiju, kuri atbrīvoti no darba prokuratūrā pirms 1994. gada 1. jūlija. To apliecina arī Izdienas likuma 1. pantā nostiprinātais šā likuma mērķis: nodrošināt prokurooriem Prokuratūras likumā noteiktās tiesības uz prokurooru izdienas pensiju un reglamentēt kārtību, kādā izdienas pensija tiek piešķirta, aprēķināta un izmaksāta.

11. Vienlīdzības princips, kas nostiprināts Satversmes 91. panta pirmajā teikumā, liedz valsts institūcijām izdot tādas tiesību normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk. Satversmes tiesas 2001. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-07-0103 secinājumu daļas 3. punktu*).

Lai izvērtētu, vai apstrīdētā tiesību norma atbilst Satversmes 91. pantam, jānoskaidro:

- vai un kuras prokuroru grupas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos;
- vai apstrīdētā tiesību norma paredz atšķirīgu attieksmi;
- vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips.

12. Lai noteiktu, vai un kuras prokuroru grupas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos, nepieciešams atrast šīs grupas vienojošo pazīmi.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka visi prokurori, kuri vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu sasniedza pirms 1994. gada 1. jūlija, ir vienādos un salīdzināmos apstākļos neatkarīgi no tā, vai viņi atbrīvoti no darba prokuratūrā pirms minētā datuma vai arī turpināja darbu prokuratūrā prokuroru amatos pēc 1994. gada 1. jūlija. Pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka vienojošā pazīme ir galvenokārt LPSR prokuratūrā uzkrātais izdienas stāžs, nevis brīdis, kad prokurors atbrīvots no darba vai kādu noteiktu funkciju izpilde noteiktā laika periodā. It īpaši ņemot vērā, ka atbilstoši Izdienas likumam izdienas stāžā ieskaita gan to laika periodu, kurš nostrādāts pirms 1990. gada 26. oktobra, gan pēc šā datuma Latvijas Republikas prokuratūrā nostrādāto laiku, gan darbu prokuratūrā pēc 1994. gada 1. jūlija.

Satversmes tiesa uzskata, ka, izvērtējot, vai un kuras prokuroru grupas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos, visupirms jāņem vērā tas, kāda nozīme ir 1994. gada 1. jūlijam – Prokuratūras likuma spēkā stāšanās brīdim. Pieteikuma iesniedzējs šo datumu nepamatoti uztver pārāk vienkāršoti, uzskatot, ka prokuroru tiesības uz izdienas pensiju sākoties ar līdz ar Izdienas likuma spēkā stāšanos, bet apstrīdētā tiesību norma esot izņēmums no šā likuma uz priekšu (nākotnē) vērsta spēka. Šāds izņēmums izpaužoties apstākļi, ka izdienas pensiju piešķirot arī tiem, kuri atbrīvoti no darba pirms Izdienas likuma spēkā stāšanās. Tādējādi, pēc pieteikuma iesniedzēja uzskata, izdienas pensija vienai prokuroru pensionāru grupai tiekot piešķirta, bet citai, pamatojoties uz likumdevēja it kā brīvi izraudzītu datumu, netiekot.

Šādam uzskatam nevar piekrist. Apstrīdētā tiesību norma attiecas tikai uz tiem prokuroriem, kuri vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu sasnieguši līdz 1994. gada 1. jūlijam. Līdz ar to šo prokuroru izdienas stāžu patiešām veido galvenokārt LPSR prokuratūrā nostrādātais laiks. 1994. gada 1. jūlijs nav tikai brīvi izraudzīts datums, jo kā jau iepriekš tika minēts (*sk. šā sprieduma 10. punktu*), ar šo datumu prokuroriem, kuri uzsāka vai turpināja darbu prokuratūrā, Prokuratūras likuma 55. pantā tika paredzēta izdienas pensija. Bet šā likuma izpilde tika uzsākta tikai ar 2000. gada 1. janvāri. Tā ka, lai secinātu, vai iepriekšminētās prokuroru grupas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos, izdienas stāžs nebūt nav vienīgais nosacījums. Vērtējams vēl arī cits kritērijs, proti, darbs prokuratūrā pēc 1994. gada 1. jūlija. Jaunais Prokuratūras likums neattiecas uz prokuroriem, kuri tika atbrīvoti no darba prokuratūrā pirms šā datuma. Tāpēc nevar salīdzināt divas dažādas personu grupas: bijušos prokurorus, kas jau pensionējušies un strādājošos prokurorus, uz kuriem, atšķirībā no bijušajiem prokuroriem, attiecas jaunais tiesiskais regulējums.

Tādējādi prokurori, kuri pensionējās un tika atbrīvoti no darba prokuratūrā līdz 1994. gada 1. jūlijam, un prokurori, kuri strādāja prokuratūrā arī pēc šā datuma, **nav vienādos un salīdzināmos apstākļos**, jo vieniem tiesības uz izdienas pensiju paredzēja Prokuratūras likums, bet pārējiem tādas tiesības nebija paredzētas.

Nemot vērā to, ka attiecībā uz iepriekšminētajām prokuroru grupām paredzēta atšķirīga attieksme un tās nav vienādos un salīdzināmos apstākļos, tiesai nav jāizvērtē citi šā sprieduma 11. punktā minētie kritēriji.

Tāpat apstrīdētā tiesību norma nepārkāpj vienlīdzības principu un tā nav pretrunā ar Satversmes 91. pantu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Prokuroru izdienes pensiju likuma 2. panta sesto daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Endziņš